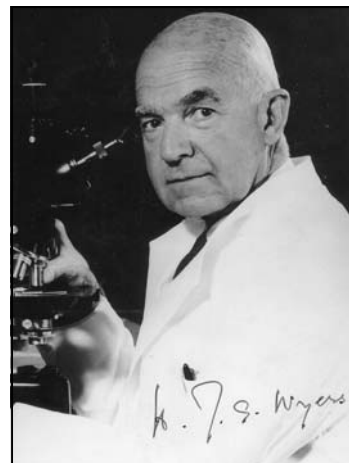

Herinneringen van Dr. Ad Lansink, als biochemicus verbonden aan het Instituut voor Pathologische Anatomie, van 1964 tot 1997

Oertijd

De tijd gaat (te) snel. Ik herinner me als de dag van (eer) gisteren, dat ik in Professor Wijers, de grondvester van het Instituut voor Pathologische Anatomie ontmoette. Het moet in 1960 zijn geweest, in het oud-preklinisch instituut, waar PeeAa – zo heette het instituut bij insiders - gevestigd was. Ik bracht in datzelfde gebouw mijn eerste Nijmeegse jaren door, als assistent bij Dr. G.A.J. van Os, die mij had aangetrokken om studenten de praktische kanten van de fysische chemie bij te brengen. Zelf huisde ik in het kleine, toen nog moderne pand, waar anno 2005 de Huisartsenpost patiënten ontvangt. Het laboratorium van mijn latere promotor leverde in die oertijd, enkele jaren na de oprichting van PeeAa hand- en spandiensten aan Professor Wijers en zijn stafleden, die nogal veel gedestilleerd water nodig hadden, terwijl Dr. Vic Swaan zeer geïnteresseerd was in de ultracentrifuge, die de faculteit voor wiskunde- en natuurwetenschappen had aangeschaft voor mijn onderzoek naar gistribosomen, nucleinezuren en eiwitten. Met dat kostbare apparaat kon op ingewikkelde maar snelle wijze serum worden onderzocht op immuunglobulines, bij voorbeeld voor de bevestiging van Morbus Kahler. De intensieve contacten brachten Vic Swaan op de gedachte om mij al voor mijn promotie te vragen naar PeeAa te komen, om daar een biochemische afdeling op en in te richten.

Erfenis

De patholoog-anatomen hadden in 1963 de nieuwbouw betrokken aan het Geert Groteplein Zuid, een mooi gebouw met goed uitgeruste laboratoria. De oplevering van het gebouw was overigens vertraagd door een fikse brand in de bekisting van de bovenverdiepingen. Hoewel ik ook elders aan de slag had gekund – tot in de VS toe - koos ik in 1964 voor de overstap binnen de KU. De wisseling van faculteit was vlug beklonken. Het bleek al snel een goede keuze, ondanks het (door mij) niet verwachte vertrek van Vic Swaan naar de RUL in Maastricht. Ik had met de enthousiaste patholoog een fijne samenwerking opgebouwd, ook door zijn grote belangstelling voor de biochemische aspecten van de experimentele pathologie. Intussen had Professor Wijers zoveel vertrouwen in de jonge biochemicus, dat ik al kort na mijn binnenkomst al belast werd met de zorg voor het wijd en zijd bekende liquor-laboratorium, waar hersenvochten op neurologische afwijkingen werden onderzocht. Dat daarbij goud- en mastix-solen een mysterieuze hoofdrol speelden, was geen belemmering

voor een kritische chemicus, wel een uitdaging om ook andere onderzoeksmethoden in te voeren. Dat lukte ook aardig door de expertise, die het immunochemisch laboratorium van Vic Swaan bij het bloedonderzoek had opgebouwd. Ook die ‘erfenis’ ging ik voortzetten in langdurige samenwerking met Dr. Toine Kunst. Met hem heb ik heel wat immuno-electroforese-plaatjes in een verduisterde ruimte besproken en beoordeeld. De hersenvochten moesten overigens worden ingedikt voordat

van een gedegen analyse sprake kon zijn.

‘Slechts’ biochemicus

De resultaten leidden zelfs tot contacten over de grens: het verzoek van de Universiteit van Bochum om een voordracht over het immunocemisch onderzoek naar multiple sclerose. Toen de professor, die mij had uitgenodigd na afloop op zijn kamer plotseling vroeg: “Aber Sie sind gar kein Mediziner?” moest ik bekennen “slechts” biochemicus te zijn. Dat verschil heb ik op PeeAaa vrijwel nooit ervaren. Van het begin af aan was ik volledig geaccepteerd door Professor Weijers en Vic Swaen, maar ook door Paul Schillings, de latere opvolger van Prof Weijers, Dr. Joop Slooff, mijn collega bij het liquoronderzoek en Dr Urbain van Haelst, die al voor mijn komst naar PeeAaa in de Nijmeegse Jan Willem Passtraat mijn bovenbuurman was. Na enige tijd kreeg ik wel de (misplaatste?) indruk, dat in het land van de blinden eenoog koning was. Ik doel niet zozeer op de vraag naar de fysisch chemische of biochemische achtergrond van processen, wel op de mij toebedeelde zeggenschap over en het beheer van allerhande apparatuur. Het sprak kennelijk vanzelf, dat ik op een gegeven ogenblik door Paul Schillings belast werd met het beheer van het instituut. Dat kostte wel wat tijd, maar was toch niet lastig, omdat de strakke broekriem niet bestond. Met redelijk groot gemak bepleitten Paul Schillings en ik bij financieel economisch directeur Jacques de Leeuw personeelsuitbreiding. Over het budget voor apparatuur hadden we in die jaren evenmin te klagen.

PALGA

Wie vandaag op Internet via Google PALGA zoekt, vindt binnen een gedeelte seconde de website van het Pathologisch Anatomisch Landelijk Geautomatiseerd Archief: de onmisbare databank van alle Nederlandse pathologische laboratoria. In deze terugblik verdient PALGA een plaats, ook om eer te bewijzen aan Paul Schillings, die mij in 1968 vroeg of ik hem wilde helpen bij het automatiseren van zijn coderingssysteem. Zelf had ik me voor de statistische verwerking van immunochemisch onderzoek al enigszins verdiept in de computer. Het was in de tijd, dat alle serieuze berekeningen uitgevoerd moesten worden op de ‘mainframes’ van het URC (Universitair Rekencentrum). De formules en gegevens werden vastgelegd op ponskaarten. Van week tot week kreeg ik een uitdraai met de resultaten. Pogingen om nog wat dieper in de informatica binnen te dringen door een cursus Fortran te volgen liepen overigens op niets uit. De hulp van het URC bleek onmisbaar. Maar de belangstelling voor de nieuwe methode van informatieverwerking bleef overeind, vooral bij het toegankelijk maken van het coderingssysteem van Paul Schillings. Ook daarbij speelden ponskaarten nog een hoofdrol. Ik heb heel wat uren op het URC door gebracht om cijfers, codes en combinaties vast te leggen op ponskaarten en vervolgens alfabetisch en numeriek te sorteren. De opgedane ervaringen leidden tot het verzoek voor de Nederlandse Vereniging van Patholoog Anatomen een voordracht te houden over het systeem van Schillings. Dat was een eervolle opdracht; het gebeurde niet vaak, dat een B-lid het woord voerde. Na afloop stelden enkele collega's – ik denk aan Flip Hoedemaeker uit Groningen en Eric van der Esch uit Amsterdam - voor de handen ineen te slaan om samen verder te trekken op wat een lange en moeizame weg bleek: de oprichting in 1971 van PALGA, overigens met als inspirator Pierre Vinken, destijds de ambitieuze en deskundige hoofdredacteur van Excerpta Medica, die later zou de absolute topman van Reed Elsevier zou worden. Met financiële steun van het Ministerie van OC&W kwam PALGA van de grond, met vallen en opstaan, maar met een resultaat, dat er zijn mag.

Van der Korst en Kubat

De samenwerking met andere afdelingen in het Radboudziekenhuis is altijd een belangrijke drijfveer geweest voor PeeAa. Ik herinner me de colloquia onder leiding van Wijers en Schillings. Peter Vooijs – de latere decaan - die ik als assistent heb zien binnenkomen, heeft het begrip samenwerking nog meer inhoud gegeven, ook door het werven van middelen uit de tweede en derde geldstroom. Over samenwerking gesproken, bijzondere herinneringen bedwaar ik aan de wisselwerking met Dr. Jan van der Korst, de reumatoloog, die geruime tijd een minilaboratorium heeft gerund op mijn afdeling. Via het aanboren van externe fondsen slaagde hij erin een automatisch werkende aminozuur-analysator binnen te halen, waarmee wij het kraakbeen-onderzoek een grotere diepgang konden geven. In mijn herinnering duikt ook de naam van Dr. Karel Kubat op, de arts uit Tjechoslowakije, die in Nederland een nieuw vaderland had gevonden om zijn gaven van geest en hart te delen met anderen. Het was geen toeval, dat hij zich vooral aangetrokken voelde tot het onderzoek van de “sudden death”, de plotselinge tot dan toe vrijwel onverklaarbare plotselinge dood, soms na forse inspanningen – ik denk aan de Vierdaagseloper die na het drinken van twee glazen bier dood neer viel – soms ook onverwacht zonder dat sprake was van een noemenswaardige belasting. Het biochemisch onderzoek van enzym patronen in de hartspier leverde soms verrassende resultaten op. Ik doel op de bevinding, dat veelal sprake was van voortijdige of vroegtijdige laesies die kennelijk bij het routine onderzoek niet opgemerkt konden worden.

Harry van Kuyk

Herinneringen te over: een volledige opsomming voert te ver. Toch wil in niet nalaten ook de samenwerking met de afdeling elektronenmicroscopie van Dr. Ad Stadhouders te noemen. Hij is namelijk de man, die mij op het spoor van de politiek heeft gezet door mij over te halen om in Nijmegen de KVP te versterken, o.m. via het lidmaatschap van de Nijmeegse gemeenteraad. Dat die stap zou leiden tot mijn vertrek naar de Tweede Kamer in 1977, was in 1969 niet te voorzien, ook al had de herziening van de universitaire bestuursstructuur mij niet ongemoeid gelaten. Maar dat terzijde. Het beheer van PeeAa leidde natuurlijk tot veel contacten en ontmoetingen, binnen en buiten het instituut. Het was ook een leerzame periode, omdat ik gedwongen werd om kennis te nemen van het werk van andere afdelingen: histopathologie (waarbij ik me verdiepte in de werking van Soedan Black), cytopathologie en neuropathologie. Zelfs het museum behoorde enige tijd tot mijn werkdomein. Wanneer niemand beschikbaar was om groepen rond te leiden, probeerde ik me zo goed mogelijk van die onverwachte taak te kwijten. In mijn herinnering tref ik ook bijzondere gebeurtenissen. Ik denk aan de onthulling van het borstbeeld van Professor Wijers in de hal van het instituut. Een kleine selectiecommissie

had gearzeld tussen Charlotte van Pallandt en Pieter d’Hondt. De laatste won op punten met zijn karakteristieke kop van de “oude Wijers”, waarvoor nu een nieuwe plaats gevonden moet worden. Een andere herinnering betreft het 20-jarige bestaan van PeeAa, toen ik op het idee was gekomen om Harry van Kuyk, een Nijmeegse graficus, te vragen een reliëfprent te maken, waarin het werk van het instituut tot uiting moest komen. De kunstenaar bracht ter oriëntatie een bezoek aan het instituut.

Toen hij zag, hoe Joop Slooff hersenen sneed verdween hij ijlings naar de gang en kwam pas bij zinnen, toen hij tijdens de lunch kon vertellen dat hij niet goed werd van deze snijpartij. Later zou blijken, dat deze gebeurtenis veel indruk op de kunstenaar had gemaakt. In het Sonsbeekpaviljoen in Arnhem kreeg elk personeelslid van Harry van Kuyk een witte reliëfprent, met het snijdwerk als thema.

Uittochten

In mijn reeks herinneringen mogen de reiscommissie en het cabaret niet ontbreken. Cabaret is een groot woord voor de bijeenkomsten, waarop de medewerkers naar de Kerstdagen werden geloodst. Diashows met en zonder muziek, liederen en een stichtelijk woord waren de vaste ingrediënten. Vele jaren ook heb ik met andere stafleden, secretaresses, analistes en niet te vergeten Piet van der Meer de jaarlijkse uittochten van het instituut mogen organiseren, met uiteenlopende reisdoelen naar alle windstreken: Maastricht, Rotterdam, Hilversum, Kalkar en zo voorts. Dat mijn afscheid samenviel met mijn laatste uittocht van PeeAa was meer dan louter toeval. Op 3 juni 1977 reed ik met mijn eigen auto achter de bus aan, omdat ik 'smiddags in den Haag moest zijn voor een belangrijke fractievergadering in de Tweede Kame. Het was kort voor de beëdiging als Kamerlid, die enkele dagen later zou plaatsvinden. Ik was net op tijd terug in Heteren om het diner bij te wonen ter afsluiting van de uittocht. Het gemengde gevoel na afloop heb ik in Nijmegen met enkele glazen bier trachten weg te werken, overigens ook met gemengd resultaat. Want toen al wist ik, dat ik een fijne werkkring ging inruilen voor een onzekere toekomst.

Tenslotte

De tijd gaat snel, te snel, ook indien gemeten aan de leeftijd van het nu verlaten gebouw van het Instituut voor Pathologische Anatomie. De indrukwekkende gevelrij van de Bossche School is een korter leven beschoren dan de eerste bewoners van destijds gedacht zullen hebben. Voor de medewerkers, die een deel van de ruim veertig jaar de ingang aan het Geert Groteplein Zuid nummer 24 hebben benut - van of naar hun veelal boeiende en verantwoordelijke werk - rest de herinnering aan een mooi gebouw, en vooral aan de gezamenlijke inzet. Zelf kijk ik - ondanks of weelicht juist door de overstap naar een heel andere omgeving - met veel plezier maar ook met dankbaarheid terug op mijn dertien jaren PeeAa: ruim een kwart van de tijd, die (te snel) verstreken is sinds de oprichting, halverwege de vorige eeuw.

Bij de fotos

1. Prof. Dr. H.J. G. Wijers
2. De auteur in zijn liquorlaboratorium met Annemiek Schoester
3. Harry van Kuyk bij de grote 'sneede': een vergrote, houten uitvoering
4. De regelaars van de reiscommissie: Fons van Buchem en de auteur
5. Onder elkaar (Retera, Pompe, Rensing)

